

Op voorstel van minister-president Rudi Vervoort, minister Alain Maron en minister Bernard Clerfayt

OMZENDBRIEF OVER DE ENERGIEZUINIGHEID VAN DE OVERHEDEN VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Brussel, 7 september 2022

Geachte burgemeester,
Geachte OCMW-voorzitter,
Geachte voorzitter van de intercommunale,

De huidige internationale context heeft een aanzienlijke impact op de gasbevoorrading van de Europese Unie. In verschillende buurlanden van België is de situatie zorgwekkend. De federale overheid, die bevoegd is voor de bevoorradingszekerheid, volgt de situatie op de voet en actualiseert het gasnoodplan in samenwerking met de gewesten.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest maakt aardgas 41% van de totale energievoorziening uit en nog veel meer als we alleen kijken naar de verwarming van gebouwen (79%). Dat impliceert dat álle actoren meer moeten toezien op het gebruik ervan. Overigens heeft de forse stijging van de energieprijzen, ook voor elektriciteit en vervoer, een aanzienlijke impact op de overheidsbegrotingen.

Overeenkomstig de bepalingen van het BWLKE¹ moeten de gewestelijke en plaatselijke overheden het goede voorbeeld geven in hun gebouwen, maar ook op het gebied van mobiliteit. Daarom doen wij een beroep op uw verantwoordelijkheidsgevoel en vragen wij u al het mogelijke te doen om de aanbevelingen die u in de twee onderstaande bijlagen vindt, na te leven.

Wij hopen dat u maximaal kunt bijdragen aan de collectieve inspanning.

Hoogachtend,

Rudi VERVOORT

Namens de Brusselse Hoofdstedelijke Regering

¹ Ordonnantie van 2 mei 2013 houdende het Brussels Wetboek van Lucht, Klimaat en Energiebeheersing

Bijlage 1: Aanbevelingen voor verantwoordelijken voor het beheer van niet-residentiële overheidsgebouwen

1. Monitoring

- Pas deze richtlijnen onmiddellijk en tot nader order toe en deel ze zo nodig schriftelijk mee aan de dienstverleners die belast zijn met de exploitatie van de gebouwen, voor onmiddellijke toepassing.
- Zorg voor meer monitoring door middel van gecentraliseerd technisch beheer en meteropnames van het energie- en waterverbruik om elke afwijking of eventueel oververbruik zo snel mogelijk te verhelpen. Controleer alle instellingen, met name de werkingstijden, de klimaat- en glijdende temperatuurregeling en de aanwezigheid van een dode zone tussen het opstarten van de verwarming en de klimaatregeling.

2. Verwarmingstemperatuur

Let er in de eerste plaats op dat de verwarmingstemperatuur van lokalen is aangepast aan het gebruik en de werkelijke bezetting ervan. Een verlaging van de verwarmingstemperatuur met één graad betekent een gemiddelde vermindering van het gasverbruik met 8% in slecht geïsoleerde gebouwen.

- De technische verantwoordelijken voor de installaties in overheidsgebouwen moeten alle regelparameters van elke installatie controleren.
- De richttemperatuur voor de verwarming van kantoren mag maximaal worden ingesteld op:
 - o 19 °C tijdens de gebruiksperiode;
 - o 16 °C 's nacht of wanneer de periode van niet-gebruik gelijk is aan of langer duurt dan 24 uur, maar korter dan 48 uur;
 - o 8 °C wanneer de periode van niet-gebruik gelijk is aan of langer duurt dan 48 uur, tenzij er een bewezen risico is van oppervlaktecondensatie op de koudste muren.

Specifiek voor openbare zwembaden moeten de volgende maatregelen worden genomen:

- stel de richttemperatuur voor het zwembadwater in op maximaal 27 °C. Dat geldt niet voor kleine baden die bedoeld zijn voor babyzwemmers;
- stel de verwarmingstemperatuur in de kleedkamers in op maximaal 21 °C tijdens de gebruiksperiode;
- installeer spaardouchekoppen;
- stel de richttemperatuur voor de verwarming van de receptie, de ontvangsthal, de cafetaria en de administratieve lokalen in op maximaal 19 °C tijdens de gebruiksperiode.

3. Klimaatregelingstemperatuur

- Stel de richttemperatuur voor de klimaatregeling in kantoren in op minimaal 27 °C tijdens de gebruiksperiode. Dat wil zeggen dat het koelsysteem niet wordt ingeschakeld onder 27 °C.
- Versoepel de kledingvoorschriften en promoot werkkleding die geschikt is voor hoge temperaturen.
- Schakel de klimaatregeling uit als de periode van niet-gebruik gelijk is aan of langer duurt dan 12 uur.
- Pas nachtventilatie toe, indien mogelijk, om het gebouw voor te koelen.
- Laat een EPB-klimaatregelingsdiagnose uitvoeren door een EPB-klimaatregelingsadviseur (verplicht voor alle systemen van meer dan 12 kW koeling). De EPB-klimaatregelingsadviseur begeleidt u bij het optimaliseren van de werking van het klimaatregelingssysteem en het bepalen van de interessantste investeringen om het verbruik ervan te verminderen.

4. Efficiëntie van bestaande verwarmingssystemen

- Voor een betere energie-efficiëntie wordt gevraagd om er vóór de winterperiode voor te zorgen dat alle gas- of oliegestookte verwarmingsketels of boilers in uw gebouwenbestand een periodieke EPB-controle ondergaan, overeenkomstig de geldende regelgeving. Dankzij die controles kan in het bijzonder worden nagegaan of de verbranding optimaal is afgesteld, de apparatuur is onderhouden en de regelparameters juist zijn. Het onderhoud moet worden uitgevoerd door een [erkende EPB-verwarmingstekeltechnicus](#).
- Laat een EPB-verwarmingdiagnose uitvoeren door een EPB-verwarmingsadviseur type 2 (verplicht voor alle systemen met meerdere ketels of een ketel van meer dan 100 kW). De EPB-verwarmingsadviseur type 2 begeleidt u bij het optimaliseren van de werking van het verwarmingssysteem en het bepalen van de interessantste investeringen om het verbruik ervan te verminderen.
- Er kunnen aanvullende maatregelen worden genomen, zoals ontluchting, verwijdering van slib, controle van de waterkwaliteit en, indien nodig, behandeling ervan, of zelfs een volledig onderhoud van de verwarmingscircuits of een herbalancering van de netwerken, om het beste rendement van de verwarmingssystemen te garanderen, alsook een effectieve temperatuur die zo dicht mogelijk bij de richttemperatuur ligt.
- Isoleer alle warmwaterleidingen (verwarming en sanitair warm water, bestaand en nieuw) en toebehoren die zich buiten het beschermde volume (situatie I) en in de stookruimte (situatie II.a) bevinden, door de isolatiediktes toe te passen die voorzien zijn in de [EPB-verwarmingsregelgeving](#).

5. Efficiëntie van ventilatie en luchtbevochtiging

- De mechanische ventilatie moet het mogelijk maken te voldoen aan de regelgeving inzake welzijn op het werk en bescherming van personen in het kader van de

milieuvergunningen (artikel 2 van de ordonnantie betreffende de milieuvergunningen) en tegelijkertijd de energie-efficiëntie waarborgen.

- Voor installaties met luchtrecirculatie moet een percentage luchtrecirculatie worden bepaald (in plaats van 100% verse lucht), zonder afbreuk te doen aan de naleving van eventuele gezondheidsregels en de bescherming van de gebruikers².
- Bij installaties uitgerust met een warmteterugwinningswisselaar moet de warmteterugwinning operationeel zijn.
- Schakel de ventilatie uit wanneer er niemand aanwezig is, behalve om het gebouw voor te koelen (*free cooling*) of voor te verwarmen en voor te ventileren vóór een gebruikperiode.
- Meet het debiet van de verse lucht zoals aangegeven in het minimaal onderhoudsprogramma van klimaatregelingssystemen en optimaliseer de regeling ervan.
- Controleer het vermogensverlies/de verstopping van de filters van de proceseenheid en reinig/vervang ze zoals aangegeven in het minimaal onderhoudsprogramma van klimaatregelingssystemen.
- Beperk de luchtbevochtiging in kantoren tot 40% RV. Schakel de luchtbevochtigers zo snel mogelijk uit en laat ze leeglopen.

6. Efficiëntie van de productie van sanitair warm water

- Installeer een tijdschakelaar op de warmwaterketels om de temperatuur te verlagen wanneer er geen sanitair warm water wordt gebruikt, maar verhoog de temperatuur regelmatig om de verspreiding van legionella te voorkomen, en programmeer de herstart om te anticiperen op de vraag naar warm water.
- Verwijder, indien van toepassing, de warmwatertoevoer naar de wastafels in de toiletten of voor ander niet-essentieel gebruik.
- Laat de boilers leeglopen als ze langere tijd niet gebruikt worden.
- Installeer spaardouchekoppen.

7. Binnenverlichting en apparaten in stand-by

- Beperk de binnenverlichting tot de perioden dat het gebouw werkelijk wordt gebruikt.
- Schakel de binnen- en buitenverlichting van openbare gebouwen systematisch uit tussen 19.00 en 6.00 uur, behalve om dienstredenen.
- Vervang lampen door ledlampen.
- Identificeer de elektrische kringen waarop apparaten zijn aangesloten die energie verbruiken wanneer ze in stand-by staan. Plaats voorzieningen die de stroomtoevoer naar die kringen onderbreken wanneer de lokalen niet worden gebruikt, bijvoorbeeld voor de verlichting van die lokalen, met een tijdschakelaar of een aanwezigheidsdetector.

² Naleving van de specifieke bepalingen van de sectorale besluiten die zijn genomen in het kader van de ordonnantie betreffende de milieuvergunningen. Zie bijvoorbeeld de specifieke bepalingen voor de ventilatie van zwembaden.

- Maak gebruik van investeringsmogelijkheden in energierenovatie en hernieuwbare energiebronnen, en in het bijzonder fotovoltaïsche zonnepanelen via het gewestelijke [RenoClick](#)-programma.
8. Verlichting van monumenten en decoratieve seizoensverlichting op de openbare weg
Doof deze verlichting overdag en van 23.00 tot 6.00 uur.
9. Bewustmaking voor rationeel energiegebruik
- Maak het personeel regelmatig bewust van rationeel energiegebruik door middel van communicatie en/of informatievergaderingen over eenvoudige gebaren zoals:
 - o de verlichting zo snel mogelijk uitschakelen bij het verlaten van een ruimte;
 - o alle kantoorapparatuur (computer, scherm, enz.) uitschakelen aan het einde van de dag;
 - o koud water in plaats van warm water gebruiken in de toiletten;
 - o regelmatig de koelkast ontdooien en het ecoprogramma van de vaatwasser gebruiken;
 - o bij elke aankoop rekening houden met de energieprestaties van apparaten. In de bestekken clausules opnemen met betrekking tot de energieprestaties van apparaten en de naleving van de 'Ecodesign'-richtlijn;
 - o het volume geprinte documenten beperken en de voorkeur geven aan digitale uitwisseling.
 - Raadpleeg de [Bewustmakingskit](#) van Leefmilieu Brussel om u te helpen bij uw aanpak.

10. Begeleiding

De facilitator 'Duurzame Gebouwen' staat gratis tot uw beschikking op het telefoonnummer 0800 85 775 of via het e-mailadres faciliteur@environnement.brussels. De lijst met beschikbare tools en financiële steun zijn beschikbaar op de [website van Leefmilieu Brussel](#).

Bijlage 2: Richtlijnen voor verantwoordelijken voor de vervoerplannen

1. Energiezuinigheid bij personeelsverplaatsingen

- Beperk autoverplaatsingen zoveel mogelijk, onder meer door de voorkeur te geven aan onlinevergaderingen en -conferenties en, voor de noodzakelijke verplaatsingen, alternatieve verplaatsingswijzen zoveel mogelijk te bevorderen.
- Stel dienstfietsen ter beschikking of breid het aantal dienstfietsen uit, met inbegrip van bakfietsen voor leveringen.
- Sta het personeel toe de dienstfietsen te gebruiken om de fiets te testen als vervoermiddel voor het woon-werkverkeer.
- Versnel de uitvoering van de verplichte maatregelen van het bedrijfsvervoerplan, in het bijzonder:
 - o versterk voor zowel woon-werk- als dienstverplaatsingen (inclusief leveringen) de campagnes en bewustmakingsboodschappen over alternatieven voor individueel gemotoriseerd vervoer ten voordele van wandelen, fietsen en openbaar vervoer;
 - o zorg voor een kwalitatieve fietsenstalling voorzien van onder andere beveiligde bogen en staanplaatsen voor bakfietsen.

2. Versterking van de boodschappen en maatregelen ter bevordering van zachte mobiliteit voor evenementen en bezoekers

Zorg ervoor dat bij door de overheid georganiseerde evenementen, op welke schaal dan ook, vaker gebruik wordt gemaakt van alternatieven voor individueel gemotoriseerd vervoer, ten voordele van wandelen, fietsen en openbaar vervoer. Communiceer proactief over deze aspecten (bijvoorbeeld verspreiden van het multimodale toegangsplan) en zorg voor alternatieven (bijvoorbeeld fietsenstalling).

3. Begeleiding

De facilitator 'Mobility & Fleet' staat tot uw beschikking op het telefoonnummer 02 563 17 97 of via het e-mailadres faciliteur.mobility.fleet@environnement.brussels.
